

реформи, що тривають в системі поліції, потребують постійного вивчення питань організаційно-правового, нормативного, інформаційного забезпечення поліції з метою подальшого пошуку шляхів покращення відповідних напрямів діяльності поліції.

Список використаних джерел:

1. Концепція «100 днів якості Національної поліції України». URL: <http://umdpd.info/police-experts.info/2016/12/29/kontseptsiya-100-dniv-yakosti-natsionalnoji-politsiji/>.
2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19/paran5#n5>.
3. Охрименко І. Оцінка ефективності діяльності органів і підрозділів Національної поліції України: погляди на проблему. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 11. С. 139–144.
4. Батраченко О.В. Удосконалення системи оцінювання ефективності забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки та порядку. *Право.Ua*. 2016. № 1. С. 58–63.
5. Лясковська О.А. Керівник в органах і підрозділах Національної поліції України як організатор управління. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. № 3. С. 114–118. URL: <http://www.nvppp.in.ua/vip/2017/3/24.pdf>.
6. Бугайчук К.Л. Деякі питання вдосконалення діяльності органів та підрозділів Національної поліції України. *Право і безпека*. 2019. № 2(73). С. 13–19.
7. Правоохоронна діяльність, керована аналітикою; передова методика правоохоронної діяльності. URL: <http://www.euam-ukraine.eu/ua/news/latest-news/pravoohoronna-diyalnist-kerovana-analitikoyu-peredova-metodika-suchasnoyi-pravoohoronnoyi-diyalnosti/>.

УДК 342

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.5-2.29>

МОРГУНОВ О.А.

МОДЕЛІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ СФЕР ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Метою статті є визначення прийнятної для основи реформування в Україні моделі публічного адміністрування сфер фізичної культури та спорту, визначення її особливостей. Так, у статті визначено прийнятну для основи реформування в Україні модель публічного адміністрування сфер фізичної культури та спорту, встановлено її особливості як основу для розроблення напрямів удосконалення відповідної діяльності. З'ясовано, що радянська система управління в галузі фізичної культури й спорту знаходить прояв в обґрунтуванні і доведенні переваг соціалістичної системи фізичного виховання над капіталістичною, жорсткому придушенні тенденцій розвитку фізичної культури й спорту на основі національних, етнічних засад. Наголошено на тому, що традиційно найважливішу роль в американському спортивно-му русі відіграє професійний спорт, який розвивається професійними спортивними лігами, асоціаціями, спілками, а також клубами-командами. Професійний спорт у США має яскраво виражену специфіку. Його стійке положення базується на високому попиті на його продукт, яким є видовище. Якщо вид спорту стає збитковим, то він припиняє своє існування як професійний. Видовище – це продукт діяльності всіх команд ліги. Визначено, що європейська модель управління сферами фізичної культури сформувалась на основі практики спільного управління різними видами спорту в Європі. Зроблено висновок про те, що для України доцільною є орієнтація на європейську модель, що характеризується активною співпрацею влади та суспільства, чому сприяє розгалужена пірамідально ієрархічна функціонально-допоміжна структура системи публічного адміністрування; правотворчістю як основ-

© МОРГУНОВ О.А. – кандидат юридичних наук, доцент, докторант (Харківський національний університет внутрішніх справ)

ною формою участі держави в адмініструванні сфер фізичної культури та спорту; тенденцією початку формування фізичної культури вже у дошкільних навчальних закладах та на рівні середньої освіти з продовженням у коледжах, ВНЗ; розвитком масового спорту через формування мережі територіально доступних спортивних комплексів; наявністю наддержавного рівня управління й координації, співпрацею суб'єктів публічного адміністрування сфер фізичної культури та спорту на міжнародному рівні як з міжнародними організаціями, так і між собою.

Ключові слова: моделі публічного адміністрування, європейська модель публічного адміністрування фізичної культури та спорту, адміністративна реформа.

The purpose of the article is to determine the model of public administration of the physical administration of physical culture and sports that is acceptable for the basis of reforming in Ukraine, and to determine its peculiarities. Thus, the article identifies the model of public administration of physical culture and sports that is acceptable for the basis of reforming in Ukraine, and specifies its peculiarities as a basis for the development of directions for improvement of the respective activity. It has been found that the Soviet system of management in the field of physical culture and sports finds expression in substantiating and proving the advantages of the socialist system of physical education over the capitalist, rigid suppression of tendencies of the development of physical culture and sports on the basis of national, ethnic principles. It has been emphasized that, traditionally, professional sports, which are developed by professional sports leagues, associations, unions, and clubs, play an important role in American sports. Professional sports in the United States have a pronounced specificity. Its stable position is based on the high demand for its product – the sight. If a sport becomes unprofitable, it ceases to exist as a professional one. The spectacle is a product of the activities of all teams in the league. It is determined that the European model of management of the physical culture spheres was formed on the basis of the practice of joint management of different sports in Europe. It is concluded that for Ukraine it is advisable to focus on the European, which is characterized by: 1) active cooperation between the authorities and society, which is facilitated by the ramified pyramidal hierarchical functional and auxiliary structure of the public administration system; 2) lawmaking as the main form of state participation in the administration of physical education and sports, 3) the tendency to start forming physical culture already in pre-school institutions and at the level of secondary education with continuation in colleges and universities; 4) the development of mass sports through the formation of a network of territorially accessible sports complexes; 5) the existence of a supranational level of management and coordination, and the cooperation of subjects of public administration of physical culture and sports at the international level, both with international organizations and among themselves.

Key words: models of public administration, European model of public administration of physical education and sports, administrative reform.

Вступ. Публічне адміністрування сфер фізичної культури та спорту різняться в різних країнах за різними показниками, серед яких слід назвати методи, принципи, суб'єктний склад, взаємодію та координацію. Узагальнення особливостей дає змогу виділити кілька моделей публічного адміністрування сфер фізичної культури та спорту.

Питання моделей публічного адміністрування сфер фізичної культури та спорту вже неодноразово досліджувалось науковцями, серед праць яких за основу для написання статті взято роботи таких учених, як І.М. Попова, В.М. Зуєв, М.А. Журба, Ю.О. Тимошенко, І.Л. Гасюк, В.Л. Федоренко, С.А. Вавренюк.

Для України одним із сучасних завдань є реформа публічного адміністрування, включаючи галузеве у сферах фізичної культури та спорту. Його реалізація на перший план виводить питання вибору бази для реформування, формування якої включає аналіз моделей публічного адміністрування сфер фізичної культури та спорту, які вже функціонують у світі.

Постановка завдання. Метою статті є визначення прийнятної для основи реформування в Україні моделі публічного адміністрування сфер фізичної культури та спорту, визначення її особливостей.

Результати дослідження. Розвиток національної сфери фізичної культури та спорту має відповідати сучасним інтеграційним і глобалізаційним процесам, вимогам переходу до постіндустріальної цивілізації, що забезпечить її подальше інтегрування в європейський та світовий спортивний простір, як зазначає М.А. Журба. Один із пріоритетних напрямів розвитку національної сфери фізичної культури і спорту полягатиме в удосконаленні інституційних механізмів державного регулювання сфери фізичної культури та спорту на засадах впровадження прогресивного зарубіжного досвіду [1, с. 51]. Успішний розвиток державного управління розвитком фізичної культури і спорту, соціально-економічних та правових основ організації державної служби в цій галузі визначальною мірою залежить від дослідження та узагальнення передового світового досвіду, а також імплементації в законодавство України адаптованих до реалій сьогодення окремих правових норм, що обґрунтовує С.А. Вавренюк. Отже, не викликає жодних сумнівів значимість та актуальність діагностики закордонних практик державного управління розвитком фізичної культури і спорту [2, с. 383].

Якщо узагальнити особливості адміністрування сфер фізичної культури та спорту, то можна виділити моделі управління відповідною сферою, що відрізняються рівнем впливу держави на розвиток спорту та діяльність спортивних громадських об'єднань (насамперед, національних спортивних федерацій); формою управлінських структур (державна, громадська, змішана); особливостями нормативно-правового регулювання; ресурсним забезпеченням [1, с. 51].

Класифікації моделей різняться залежно від авторського бачення. Виділяють модель змішаного типу, прийняту в скандинавських країнах, китайську, американську, французьку, радянську, американську та європейську моделі управління сферами фізичної культури та спорту. Ми проаналізуємо радянську, американську та європейську.

Радянська модель державного управління спортом характерна для тоталітарних країн. Сьогодні радянська модель управління фізичною культурою та спортом функціонує в Північній Кореї, що залишається однією з найбільш закритих політичних систем світу. Сучасний політичний режим КНДР – це режим, у якому діє офіційна ідеологія; існує розкол між двома окремими центрами в партії (обмежений плюралізм); немає повної монополії на всі сфери ЗМІ; поліцейський контроль і терор не є «всеохопними», проте їхня роль в політичній системі КНДР залишається вагомим; відбувається поступова ерозія/руйнування централізованої планової економіки держави, що сприяє формуванню тіньової приватної економіки; провідну роль у політиці та розподілі ресурсів відіграють військові, що не є класичним тоталітаризмом. Сучасний політичний режим Північної Кореї визначено як посттоталітаризм [3, с. 216].

Організація управління будується на розходженні територіальних масштабів органів державної влади, що є верховною в будь-якій своїй ланці, як центральній, так і місцевій. Відмінною рисою радянського варіанта є двояка роль територіальних органів влади (Рад), тому що вони одночасно є органами місцевого самоврядування та територіальними органами законодавчої влади, утворюючи владну вертикаль із головною Радою на чолі. Між територіальними органами влади (виконавчими органами Рад усіх рівнів) існують ієрархія, підпорядкованість всіх її елементів та відсутність будь-якої самостійності місцевих органів, хоча водночас декларується абсолютна влада Рад на своїх територіях [4, с. 40]. Така модель місцевого самоврядування має назву державницького й передбачає відсутність автономії, ієрархічну супідрядність усіх елементів системи [5, с. 20].

Радянська система управління в галузі фізичної культури й спорту знаходить прояв в обґрунтуванні та доведенні переваг соціалістичної системи фізичного виховання над капіталістичною, жорсткому придушенні тенденцій розвитку фізичної культури й спорту на основі національних, етнічних засад. Створена система фізичного виховання широко використовується для ідеологічного виховання молоді, підготовки її до захисту цінностей соціалістичного суспільства [6, с. 272]. Фізична культура та спорт визначаються важливими елементами контролю за діяльністю низових структур, які централізовано управляються для отримання від сфер фізичної культури та спорту бажаною владою результату. Акцент в управлінні робиться на перемоги спортсменів, які за отримання інших результатів притягуються до відповідальності [7, с. 123].

Американська (автономна) модель управління сферами фізичної культури та спорту характеризується високою мірою децентралізації та незначною участю держави в організації фізкультурно-спортивної діяльності [1, с. 51]. Таким чином, американське управління галуззю переважно здійснюється на федеральному рівні. Наприклад, Кодексом штату Аляска визначено, що в складі департаменту торгівлі та економічного розвитку створюється комісія з питань спорту, що складається з чотирьох осіб – представників відповідних територіально-адміністративних утворень, які призначаються губернатором терміном на чотири роки. Комісія діє на правах дорадчого

органу при спеціально уповноваженому в справах ФКС, який призначається губернатором терміном на 5 років. В обов'язки спеціально уповноваженого та комісії входить розроблення програм розвитку фізичної культури і спорту на відповідній території, інструкцій, положень проведення змагань, календарних заходів, які мають силу закону. Засідання комісії проходять щонайменше раз на рік. Основними напрямками діяльності комісії є ліцензування діяльності у сфері професійного спорту, нагляд за дотриманням ліцензійних умов, урегулювання питань, пов'язаних зі шкільним та студентським спортом, організація й нагляд за проведенням змагань [2, с. 386].

Державне регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в США переважно обмежується законотворчістю. Американський уряд в особі органів управління на рівні окремих штатів і муніципальних утворень проводить політику непрямого регулювання й стимулювання розвитку спорту в країні через прийняття окремих законодавчих актів (що сприяють розвитку спонсорської діяльності та соціально відповідального бізнесу, спортивним теле- і радіотрансляціям, наданням державної спортивної інфраструктури в оренду професійним клубам). Крім того, іноді уряд США надає пряму фінансову підтримку національній олімпійській команді [1, с. 51]. Регіональне й муніципальне управління фізичною культурою і спортом у США перебуває під значним впливом горизонтальних (місцевих) структур, а вже потім піддається впливу з боку центру [8, с. 31]. Традиційно найважливішу роль в американському спортивному русі відіграє професійний спорт, який розвивається професійними спортивними лігами, асоціаціями, спілками, а також клубами-командами. Професійний спорт у США має яскраво виражену специфіку. Його стійке положення базується на високому попиту на його продукт, яким є видовище. Якщо вид спорту стає збитковим, то він припиняє своє існування як професійний. Видовище – це продукт діяльності всіх команд ліги, тому клуби, ведучи жорстку боротьбу на майданчику, в спортивному бізнесі є партнерами. Одним з основних завдань ліги є врівноваження сил суперників, оскільки поява суперклубу може призвести до зниження відвідуваності матчів. Завдання постійного урівноваження спортивних сил та фінансових можливостей клубів вирішує система драфту, сутність якої полягає в тому, що представники команд за певною системою відбирають потрібних гравців, при цьому команда, що посіла останнє місце в чемпіонаті, отримує право першою зробити вибір [1, с. 52–53].

Європейська модель управління сферами фізичної культури сформувалась на основі практики спільного управління різними видами спорту в Європі. Вона підкріплена юридичним фундаментом Лісабонського договору й послужила формуванню загальної (для країн ЄС) моделі спорту [9, с. 53]. Головною особливістю європейської моделі управління сферами фізичної культури та спорту є наявність наддержавного рівня управління й координації. З 1974 р. у цій сфері в Європі професійно й результативно діє велика континентальна міжурядова організація, а саме Рада Європи, та її спеціалізований структурний підрозділ, а саме Комітет з розвитку спорту (CDDS). Відповідно до частини Європейської концепції про культуру, що стосується спорту, CDDS покликаний стимулювати та забезпечувати координацію спортивної політики у державах – членах Ради Європи; проводити єдину європейську політику з питань міжнародного спорту, зміцнювати співпрацю з державними та громадськими спортивними організаціями, відповідати за виконання Спортивної Хартії Європи, Кодексу спортивної етики тощо [1, с. 53]. Однак наявність наддержавного рівня передбачає окремі системи управління в системі кожної з країн, де велике значення мають позадержавні інститути, які взаємодіють із державою.

Європейська модель управління сферами фізичної культури та спорту характеризується великою мірою участі держави. Практично в усіх країнах Європи держава так чи інакше втручається в розвиток масового спорту, спорту вищих досягнень та іноді навіть професійного спорту [1, с. 51]. Щодо управління спортом у Європі В.Н. Зуєв та І.М. Попова зазначають, що центром розвитку спорту правомірно вважати Європу. І в стародавні часи, тобто в часи зародження Олімпійських ігор, і сьогодні на цьому континенті розроблялися та впроваджувалися багато організаційних нововведень, які потім поширювалися всім світом. Історичне лідерство в розвитку спорту дає Європейському Союзу вагомий підстави задавати тон у формуванні системи правил управління ним, як і в багатьох інших сферах. Провідну роль ЄС у формуванні регулятивної основи спорту забезпечує також розмір спортивного ринку в Європі. Розроблена інститутами ЄС модель спорту відіграє важливу роль у поглибленні регіональних інтеграційних процесів, просуванні європейської моделі за межі регіону та перетворенні його на драйвер становлення глобальної системи управління спортом [9, с. 52]. Підтверджує цю тезу тенденція інтеграції моделей.

Аналізуючи ступінь інтеграції різних теоретично виділених моделей, М.А. Журба зазначає, що сьогодні в більшості країн моделі спортивного регулювання доповнюють одна одну, а також мають низку загальних принципів, у зв'язку з чим поділ їх на запропоновані групи

(національні) є досить умовним. Наприклад, останніми роками непряме регулювання державою економічних процесів (зокрема, у сфері спорту) у США набуває все більш масштабного характеру. Більш того, зараз уже можна говорити про це явище як про стійку тенденцію, в результаті якої у сфері спорту у США відбувається явне зміщення принципів управління в бік європейської моделі [1, с. 51].

Висновки. Аналіз світових тенденцій та особливостей публічного адміністрування сфер фізичної культури і спорту в різних країнах дає змогу сформулювати різні моделі управління, серед яких для України доцільною є орієнтація на європейську, що характеризується активною співпрацею влади та суспільства, чому сприяє розгалужена пірамідально ієрархічна функціонально-допоміжна структура системи публічного адміністрування; правотворчістю як основною формою участі держави в адмініструванні сфер фізичної культури та спорту; тенденцією початку формування фізичної культури вже у дошкільних навчальних закладах та на рівні середньої освіти з продовженням у коледжах, ВНЗ; розвитком масового спорту через формування мережі територіально доступних спортивних комплексів; наявністю наддержавного рівня управління й координації, співпрацею суб'єктів публічного адміністрування сфер фізичної культури та спорту на міжнародному рівні як з міжнародними організаціями, так і між собою.

Список використаних джерел:

1. Журба М.А. Зарубіжний досвід державного регулювання сфери фізичної культури і спорту. *Актуальні проблеми держави і права*. 2017. Вип. 79. С. 51–57.
2. Вавренюк С.А. Закордонний досвід державного управління розвитком фізичної культури і спорту. *Теорія та практика державного управління*. 2014. Вип. 4. С. 383–389.
3. Осадчук І.Ю. Політичний режим Північної Кореї (1991–2016): тоталітаризм чи пост-тоталітаризм? *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія*. 2016. Вип.17. С. 216–225.
4. Євтушенко О.Н. Радянська модель організації місцевої влади в Україні. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія: Державне управління. 2011. Т. 159. Вип. 147. С. 37–42.
5. Федоренко В.Л., Чернеженко О.М. Конституційні моделі місцевого самоврядування у державах-учасниках ЄС, Швейцарії та Україні : монографія. Київ : Ліра, 2017. 288 с.
6. Гасюк І.Л. Еволюція організаційно-правових основ державного управління фізичною культурою і спортом на українських землях наприкінці ХІХ ст. та в радянський період. *Університетські наукові записки*. 2009. № 4 (32). С. 261–272.
7. Тимошенко Ю.О. Фізична культура в умовах становлення радянської тоталітарної культури (1920-ті рр.). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія*. 2012. Вип. 20. С. 92–97.
8. Братановский С.Н., Кухаренок А.Н. Государственное управление физической культурой и спортом в зарубежных странах. Москва, 1999. 236 с.
9. Зуев В.Н., Попова И.М. Европейский подход к управлению в сфере спорта: ценности, нормы и интересы. *Вестник международных организаций*. 2018. Т. 13. № 1. С. 51–65.